

МИНИСТЕРСТВО НА РЕГИОНАЛНОТО РАЗВИТИЕ И БЛАГОУСТРОЙСТВОТО

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ“ 2014-2020

НАСОКИ ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ
по процедура на директно предоставяне
на безвъзмездна финансова помощ

Приоритетна ос 6: „Регионален туризъм“

Наименование на процедурата: BG16RFOP001-6.002
„РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ“

Конкретни бенефициенти:

- Министерство на културата;
- Общини;
- Институции на вероизповеданията и техни местни поделения,
които са юридически лица.

Краен срок за кандидатстване	В зависимост от проектната готовност на конкретните бенефициенти до 31.12.2021 г.
-------------------------------------	--

април 2018 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ” 2014-2020.....	6
1.1.	ВЪВЕДЕНИЕ.....	6
1.2.	ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА ЗА ПРИЛАГАНЕ НА НАСТОЯЩАТА ПРОЦЕДУРА ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ.....	6
2.	ПРИОРИТЕТНА ОС 6 „РЕГИОНАЛЕН ТУРИЗЪМ”.....	7
3.	ПРОЦЕДУРА BG16RFOP001-6.002 „РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ“.....	8
3.1.	ПРАВИЛА ПО ОТНОШЕНИЕ НА ПРОЕКТИ, ГЕНЕРИРАЩИ ПРИХОДИ.....	10
4.	ИЗМЕРЕНИЯ ПО КОДОВЕ.....	10
5.	ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ.....	11
6.	ЦЕЛИ НА ПРЕДОСТАВЯНАТА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ПОМОЩ ПО ПРОЦЕДУРАТА И ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ.....	11
7.	ИНДИКАТОРИ НА НИВО ПРИОРИТЕТНА ОС.....	11
8.	ОБЩ РАЗМЕР НА БЕЗВЪЗМЕЗДНАТА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ПО ПРОЦЕДУРАТА.....	12
9.	МИНИМАЛЕН И МАКСИМАЛЕН РАЗМЕР НА БЕЗВЪЗМЕЗДНАТА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ПО ПРОЦЕДУРАТА.....	13
10.	ПРОЦЕНТ НА СЪФИНАНСИРАНЕ.....	13
11.	ДОПУСТИМИ КАНДИДАТИ.....	14
12.	ДОПУСТИМИ ПАРТНЬОРИ.....	14
13.	ДОПУСТИМИ ДЕЙНОСТИ НА НИВО КОМБИНИРАНА ПОДКРЕПА (БФП И ФИНАНСОВ ИНСТРУМЕНТ).....	14
14.	ИЗПЪЛНИТЕЛИ ОТ СТРАНА НА БЕНЕФИЦИЕНТА.....	17
15.	КАТЕГОРИИ РАЗХОДИ, ДОПУСТИМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ.....	18
15.1.	ДОПУСТИМИ РАЗХОДИ: РАЗХОДИ, КОИТО СЕ ПРИЗНАВАТ ПРИ ОТПУСКАНЕ НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ.....	18
15.2.	НЕДОПУСТИМИ РАЗХОДИ.....	21
16.	ПРИЛОЖИМ РЕЖИМ НА МИНИМАЛНИ/ДЪРЖАВНИ ПОМОЩИ.....	22
17.	ХОРИЗОНТАЛНИ ПОЛИТИКИ.....	27
17.1.	УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ.....	27
17.2.	РАВНИ ВЪЗМОЖНОСТИ И НЕДОПУСКАНЕ НА ДИСКРИМИНАЦИЯ, РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ.....	28
18.	МИНИМАЛЕН И МАКСИМАЛЕН СРОК ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОЕКТА.....	28
19.	РЕД ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ.....	28
20.	КРИТЕРИИ И МЕТОДИКА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ.....	28
21.	НАЧИН НА ПОДАВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ.....	30
22.	СПИСЪК НА ДОКУМЕНТИТЕ, КОИТО СЕ ПОДАВАТ НА ЕТАП КАНДИДАТСТВАНЕ.....	32
23.	КРАЕН СРОК ЗА ПОДАВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ.....	33
24.	ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ.....	33
24.1.	УВЕДОМЯВАНЕ ОТНОСНО РЕШЕНИЕТО НА УПРАВЛЯВАЩИЯ ОРГАН.....	33

24.2. УСЛОВИЯ, ПРИЛОЖИМИ КЪМ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ, СЛЕД СКЛЮЧВАНЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ ДОГОВОР ЗА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ФИНАНСОВА ПОМОЩ	34
25. ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ УСЛОВИЯТА ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ.....	35

Списък на съкращенията

БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ЕК	Европейска комисия
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЕСИФ	Европейски структурни и инвестиционни фондове
ЕФРР	Европейски фонд за регионално развитие
ЗКН	Закон за културното наследство
ЗОП	Закон за обществените поръчки
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗУСЕСИФ	Закон за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове
ЗУТ	Закон за устройство на територията
КРР	Консервационно-реставрационни работи
КСС	Количествено-стойностна сметка
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
НПРД	Национална приоритетна рамка за действие за Натура 2000
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОПРР	Оперативна програма "Региони в растеж" 2014-2020
ОС	Оценка за съвместимост на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони
ПИК	Политика по изменение на климата
ПМС	Постановление на Министерски съвет
ПОС	Политика по околна среда
СМР	Строително-монтажни работи
ФГР	Фонд за градско развитие
ФИ	Финансов инструмент

УСЛОВИЯ ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ с проектни предложения за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ

1. ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА „РЕГИОНИ В РАСТЕЖ” 2014-2020

1.1. Въведение

Оперативната програма „Региони в растеж” 2014-2020 (ОПРР 2014-2020) представлява единна оперативна програма за цялата територия на България и е насочена към постигане на растеж и заетост в българските региони. ОПРР 2014-2020 е разработена в съответствие със стратегията на ЕС за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж (Европа 2020). Също така, ОПРР 2014-2020 е част от Споразумението за партньорство на Република България за програмния период 2014-2020 г. и е в съответствие с Националната програма за развитие България 2020, с Националната програма за реформи, с Националната стратегия за регионално развитие 2012-2022 г., с Националната концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г. (НКПР), с Териториален дневен ред на ЕС 2020 и със Стратегията на ЕС за Дунавския регион. В този по-широк контекст всички действия, предвидени в рамките на ОПРР 2014-2020, ще включват приоритетите на Общността, които подкрепят икономическото, социалното и териториалното сближаване, както и опазване качеството на околната среда.

ОПРР 2014-2020 е насочена към изпълнение на следните тематични цели съгласно Общия Регламент №1303/2013: Тематична цел 4 „Подпомагане на преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори”, Тематична цел 6 „Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност”, Тематична цел 7 „Насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури”, Тематична цел 9 „Насърчаване на социалното приобщаване, борбата с бедността и всяка форма на дискриминация” и Тематична цел 10 „Инвестиции в образованието, в обучението, включително професионалното обучение за придобиване на умения и в ученето през целия живот”.

☞ Стратегията на ОПРР 2014-2020 е за постигане на териториален и интегриран подход при реализирането на инвестициите, чрез подкрепа на политиката за градско развитие, подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферни райони и секторни приоритети от регионално значение.

ОП „Региони в растеж” 2014-2020 г. ще бъде изпълнена посредством осем приоритетни оси, както следва:

- Приоритетна ос 1: Устойчиво и интегрирано градско развитие
- Приоритетна ос 2: Подкрепа за енергийна ефективност в опорни центрове в периферните райони
- Приоритетна ос 3: Регионална образователна инфраструктура
- Приоритетна ос 4: Регионална здравна инфраструктура
- Приоритетна ос 5: Регионална социална инфраструктура
- Приоритетна ос 6: Регионален туризъм
- Приоритетна ос 7: Регионална пътна инфраструктура
- Приоритетна ос 8: Техническа помощ

1.2. Институционална рамка за прилагане на настоящата процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ

Управляващ орган на ОПРР 2014-2020 е Главна дирекция „Стратегическо планиране и програми за регионално развитие” в Министерство на регионалното развитие и благоустройството. Управляващият орган носи отговорност за управлението на ОПРР, съгласно Регламент (ЕС) № 1303/2013 г. и Решение на Министерския съвет № 792/17.12.2013г.

Комитетът за наблюдение на ОПРР 2014-2020 одобрява критериите за избор на операции по ОПРР 2014-2020, осъществява наблюдение, одобрява корективни мерки и изпълнява други функции, произтичащи от Регламент (ЕС) № 1303/2013 г. и ПМС №79 /10.04.2014 г.

Сертифициращ орган е Дирекция "Национален фонд" на Министерство на финансите съгласно Решение на Министерския съвет № 792/17.12.2013 г. Съгласно чл.126 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 г., Сертифициращият орган е отговорен за изготвянето и изпращането до Комисията на заявления за плащане и удостоверяването, че те са продукт на надеждни счетоводни системи, основават се на проверими разходооправдателни документи и са били подложени на проверки от управляващия орган.

Одитен орган е Изпълнителна агенция „Одит на средствата от Европейския съюз“. Съгласно чл. 127 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 г., Одитният орган е отговорен за извършването на одити на правилното функциониране на системите за управление и контрол на оперативната програма, както и на подходяща извадка от операции въз основа на декларираните разходи.

Централното координационно звено е структурата, която координира и следи изпълнението на целите на Споразумението за партньорство на Република България за програмния период 2014-2020 г. в процеса на усвояване на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове в страната. Тази функция се осъществява от Дирекция „Централно координационно звено“ в Администрацията на Министерския съвет.

2. ПРИОРИТЕТНА ОС 6 „РЕГИОНАЛЕН ТУРИЗЪМ”

Процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ **BG16RFOP001-6.002 „Развитие на туристически атракции“** се реализира в рамките на приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ на ОПРР 2014-2020.

Дейностите, подкрепяни по приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ на Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020, са насочени към постигане на резултати в реализирането на основните стратегически цели, заложи в Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България с хоризонт 2030 г., което ще доведе до адекватна реализация на неизползвания потенциал на културния туризъм и до неговото устойчиво развитие, като се отчитат предимствата на многообразието, уникалността и автентичността на ресурсите, за да се постигне баланс между развитието на културния туризъм и опазването на ресурсите.

Приоритетната ос е насочена към реставрация, консервация, опазване, популяризиране и развитие на културното наследство чрез развитие на изцяло завършени и интегрирани туристически продукти за недвижими културни ценности с категория „световно значение“ или „национално значение“. За целите на настоящата процедура недвижимите културни ценности с категория „световно значение“ или „национално значение“ ще бъдат означавани с понятието обекти на културното наследство.

С оглед създаването на цялостни туристически продукти за подкрепените обекти на културното наследство от национално и световно значение, ще бъдат подкрепяни интегрирани проекти, включващи цялостни решения, не само за консервацията и опазването на съответния обект на културното наследство, но и за неговото популяризиране и развитие, които привличат значителен брой туристи. За целта, подкрепата с безвъзмездна финансова помощ ще се комбинира с финансови инструменти на ниво проект, а оценката ще се осъществява и на база бизнес план.

Приоритетната ос ще осигури условия за облекчаване на сезонния натиск върху черноморското крайбрежие и планинските курорти, като чрез устойчиво управление, реклама и развитие на обектите ще се увеличи броят на посещенията от туристи в регионите. Основните резултати ще бъдат опазване и развитие на културното наследство, но и подобряване на конкурентоспособността на българския туризъм, засилване на стопанската дейност и местните бизнес инициативи в регионите.

Отчитайки, че инвестициите в туризъм благоприятстват растежа и създаването на нови работни места, в случаите, при които тези инвестиции са планирани като цялостно интегрирано решение, адаптирано към специфичните местни условия, в рамките на приоритетната ос ще бъдат финансирани цялостни интегрирани туристически продукти, при които консервационно-реставрационните дейности по съответните обекти недвижими културни ценности с категория „световно значение“ или „национално значение“ ще бъдат съпътствани от инфраструктурни и маркетингови дейности, както и генериращи приходи дребномащабни инвестиции в рамките на културната атракция или пряко свързани с нея. По този начин ще бъде предоставена възможност за комбиниране и подкрепа на различни елементи от даден проект за осигуряване на цялостното устойчиво развитие и функциониране на даден обект на културното наследство и превръщането му в интегриран туристически продукт.

Акцентът на приоритетната ос е върху развитието на туристическия продукт по екологично и икономически устойчив начин, основано върху продуктово и пазарно разнообразие и по-пълно и по-равномерно използване на туристическия потенциал. Целта е да се допринесе за икономическото разнообразяване на регионите и да се осигурят възможности за устойчив растеж на регионално и национално ниво.

Всички документи, свързани с политиката по туризъм, включително Стратегията за устойчиво развитие на туризма в България, предвиждат развитие на устойчив туризъм като национален приоритет, както и диверсификация на продуктите и подобряване на маркетинга на дестинациите.

ОПРР кореспондира на стратегическите цели, които допринасят за изпълнението на основната цел на Стратегията за устойчиво развитие на туризма, а именно:

- Утвърждаване на позитивен имидж на българския туризъм и повишаване на разпознаемостта на България като привлекателна целогодишна дестинация с характерна национална идентичност, запазени културни традиции и съхранена природа;
- Повишаване на конкурентоспособността на дестинация България на световния пазар чрез повишаване на качеството на туристическия продукт, силен бранд на дестинацията и продуктова специализация и диверсификация;
- Въвеждане на международни стандарти и добри европейски практики и внедряване на иновативни продукти, информационни и комуникационни технологии в унисон с изискванията на туристическото търсене;
- Насърчаване на вътрешния пазар – структуриране на политики в подкрепа на развитието и позиционирането на продукти, отговарящи на вътрешните пазарни тенденции;
- Стимулиране ролята на туризма като решаващ фактор за развитието на пазара на труда чрез повишаване квалификацията, производителността и адаптивността на работната сила.

3. ПРОЦЕДУРА BG16RFOP001-6.002 „РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ“

Изпълнението на настоящата процедура се извършва чрез **процедура на директно предоставяне** на безвъзмездна финансова помощ в съответствие с чл. 25, ал. 1, т. 2 от Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове /ЗУСЕСИФ/.

Съгласно чл. 43, ал.1 от ЗУСЕСИФ процедура на директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ е тази, при която проектно предложение може да подаде само кандидат, който е изрично посочен в съответната програма или в документ, одобрен от Комитета за

наблюдение на програмата като конкретен бенефициент, който може да получи безвъзмездна финансова помощ за изпълнение на дадена дейност.

Финансирането по приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ представлява комбинация от финансиране с безвъзмездни средства и финансиране от финансов инструмент. Комбинираното финансиране е предназначено за проекти, които нямат потенциал да генерират достатъчно приходи, за да се финансират изцяло чрез финансови инструменти и се нуждаят от безвъзмездно финансиране, за да са финансово жизнеспособни.

Кандидатстването за комбинирана подкрепа (БФП и ФИ) по ОПРР се осъществява на принципа „обслужване на едно гише“, при който кандидатът за подкрепа подава пред финансовия посредник проект и бизнес план. Мерките, подпомагани чрез ФИ, могат да включват отделни компоненти или цялостни проектни решения и да бъдат съчетани с БФП при доказани нужди, на базата на оценка на бизнес плана, представен от кандидата за подкрепа. Размерът на БФП на ниво проектно предложение не може да е повече от 85% от общата стойност на проектното предложение.

Проектната документация¹ се подава съгласно изискванията на финансовия посредник, като се посочва най-малко: обхват на проекта, допустими дейности, допустими разходи, очаквани източници на финансиране, в т.ч. средства от ФГР, необходима допълваща подкрепа чрез БФП, други средства, принос към индикаторите по ПО 6 и други ключови параметри на инвестицията. При подготовката на проекта кандидатът за подкрепа следва да организира и проведе публично обсъждане, както и да документира и вземе предвид резултатите от обсъждането при подготовката на проекта, вкл. и при дизайна на инвестиционния проект.

Към проектната документация кандидатът следва да представи:

- бизнес план за проекта;
- информация за проведено публично обсъждане и отчитане на резултатите от публичното обсъждане при подготовката на предложеното инвестиционно намерение/ проектно решение;
- документи за одобрение/съгласуване на предложените интервенции върху обекта на културно наследство от национално и световно значение – копие от съгласувани съгласно чл. 83 от Закона за културното наследство задание за проектиране или писмено становище съгласно чл. 84 от Закона за културното наследство, издадено от Министерство на културата (в зависимост от проектната готовност на даден проект);
- други документи и попълнени образци от документацията за кандидатстване съгласно изискванията на финансовия посредник

Финансовият посредник извършва оценка на проекта и бизнес плана, включително относно допустимост на дейности и разходи за финансиране чрез ФИ, параметри на бизнес плана, кредитоспособност, обезпечения, съответствие с правилата за държавни помощи за подкрепата чрез ФИ, принос към индикаторите в Инвестиционната стратегия на финансовия посредник и др. и дава конкретно заключение относно необходимостта и размера на допълващата БФП, с оглед осигуряване на жизнеспособност на проекта. В тази връзка финансовият посредник изготвя *документ относно структурата на финансирането на проекта и необходимия размер на БФП.*

След приключване на оценката от страна на финансовия посредник, кандидатът подава проектното предложение чрез ИСУН 2020 за оценка от страна на УО, като при необходимост актуализира проектното си предложение по отношение на исканата БФП.

¹ Посочените параметри са индикативни и ще бъдат определени съгласно изискванията на финансовия посредник

ВАЖНО!!!

Безвъзмездна финансова помощ не се предоставя за финансиране на разходи, които вече са финансирани със средства от ЕСИФ или чрез други инструменти на Европейския съюз в съответствие с чл. 65, параграф 11 от Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 г. за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета (ОВ, L 347/320 от 20 декември 2013 г.), както и с други публични средства, различни от тези на бенефициента.

3.1. Правила по отношение на проекти, генериращи приходи

В съответствие с чл.61 от Регламент (ЕС) № 1303/ 2013 г. за проекти, генериращи нетни приходи, допустимите разходи за операцията, които ще се съфинансират от европейските структурни и инвестиционни фондове, се намаляват предварително при отчитане на потенциала на операцията да генерира нетни приходи през определен референтен период, който обхваща както периода на изпълнение на операцията, така и периода след приключване на нейното изпълнение.

По смисъла на чл. 61 от Регламент (ЕС) № 1303/ 2013 г., „нетни приходи“ означава паричните потоци, заплащани директно от потребителите за стоки и услуги, предоставени с **операцията**, като такси, заплащани директно от потребителите за използването на инфраструктура, продажбата или отдаването под наем на земя или сгради или плащанията за услуги минус всички оперативни разходи и разходи за подмяна на недълготрайно оборудване за съответния период. **Генерираните от операцията** икономии от оперативните разходи се разглеждат като нетни приходи, освен ако не са компенсирани от равностойно намаляване на субсидиите за дейността.

На основание чл.61, пар. 8, б. в от Регламент (ЕС) № 1303/ 2013 г. посочените изисквания не се прилагат за проекти, за които подкрепата в рамките на програмата представлява съвместима държавна помощ, когато е била извършена индивидуална проверка на нуждите от финансиране в съответствие с приложимите правила за държавната помощ.

Тъй като размерът на БФП за проектните предложения по настоящата процедура се определя от финансов посредник, който извършва индивидуална проверка на нуждите от финансиране в съответствие с приложимите правила за държавната помощ, то изискванията на чл. 61 са неприложими към проектите по настоящата процедура.

4. ИЗМЕРЕНИЯ ПО КОДОВЕ

1. Област на интервенция	094 Опазване, развитие и популяризиране на публични активи в областта на културата и културното наследство
2. Форма на финансиране	01 Безвъзмездни средства
3. Вид територия	07 Не се прилага
4. Териториални механизми за изпълнение	07 Не се прилага

5. Тематична цел (ЕФРР и Кохезионен фонд)	06 Опазване и защита на околната среда и насърчаване на ефективното използване на ресурсите
6. Вторична тема на ЕСФ	08 Не се прилага
7. Икономическа дейност	25 Не се прилага

5. ТЕРИТОРИАЛЕН ОБХВАТ

Дейностите по настоящата процедура могат да се осъществяват на цялата територия на страната.

6. ЦЕЛИ НА ПРЕДОСТАВЯНАТА БЕЗВЪЗМЕЗДНА ПОМОЩ ПО ПРОЦЕДУРАТА И ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

Основната цел на настоящата процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ е **да подкрепи развитието на конкурентноспособни туристически атракции, които допринасят за диверсификация на туристическия продукт, намаляване на териториалната концентрация и по-равномерно разпределение на ползите от туризма.**

Конкретни цели:

- Да се развият конкурентноспособни недвижими културни ценности със „световно значение“ – вписани в списъка на културното наследство на ЮНЕСКО и „национално значение“, вкл. археологически резервати, съгласно чл. 50, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за културното наследство, независимо от пространствената им структура и териториален обхват, чрез превръщането им в туристически атракции, способни да привлекат значителен брой посетители;
- Да се подкрепят недвижими културни ценности с категория „световно значение“ или „национално значение“, притежаващи значителен туристически потенциал.

Настоящата процедура е насочена към изпълнението на **инвестиционен приоритет: „Съхраняване, опазване, популяризиране и развитие на природното и културното наследство“.**

Очаквани резултати:

- Опазване и популяризиране на културното наследство;
- Подобряване на конкурентоспособността на българския културен туризъм;
- Засилване на стопанската дейност и местните бизнес инициативи в регионите.

7. ИНДИКАТОРИ НА НИВО ПРИОРИТЕТНА ОС

Във формуляра за кандидатстване за БФП в ИСУН 2020 кандидатите следва да заложат и предоставят информация за следните индикатори за продукт:

- Засегнати площи в защитени зони и защитени територии – дка.;
- Брой проекти, попадащи изцяло или частично в защитени зони и защитени територии – брой.

На ниво проект (комбинирано финансиране), който се подава към финансовия посредник, кандидатите следва да заложат и предоставят информация за следните индикатори за продукт:

- Устойчив туризъм: Ръст в очаквания брой посещения на подпомогнатите обекти на културното или природното наследство и туристически атракции – посещения/година;
- Разработени туристически продукти за обектите на културното наследство от национално и световно значение – брой;

ВАЖНО!!!

1. В рамките на всяко проектно предложение (комбинирано финансиране) следва да бъде разработен един цялостен туристически продукт за включените в него обекти на културното наследство от национално и световно значение, т.е. целевата стойност на индикатора „Разработени туристически продукти за обектите на културното наследство от национално и световно значение“ следва да бъде 1 брой.
2. Целевите стойности на индикаторите за продукт се подават към финансов посредник на етапа на кандидатстване за финансиране чрез финансов инструмент и се отчитат към финансов посредник в процеса на изпълнение.

На ниво Оперативна програма Управляващият орган на ОПРР 2014-2020 ще следи за постигането на следния индикатор за резултат:

- Вътрешно потребление на туризъм – млн. евро.

8. ОБЩ РАЗМЕР НА БЕЗВЪЗМЕЗДНАТА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ПО ПРОЦЕДУРАТА

Общият размер на безвъзмездната финансова помощ по настоящата процедура е, както следва:

Бюджетна линия	Общ размер на финансовите средства (100% БФП)	Съфинансирани от ЕФРР (85%)	Национално съфинансирани (15%)
BG16RFOP001-6.002 „Развитие на туристически атракции“	98 530 686,39 лева	83 751 083, 43 лева	14 779 602,96 лева
	50 377 940,00 евро	42 821 249,00 евро	7 556 691,00 евро

Сумата представлява общият предвиден размер за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по процедурата.

Управляващият орган си запазва правото да не предостави изцяло горепосочената сума при недостатъчен брой качествени проектни предложения, отговарящи на предварително зададените критерии, както и в случай, че предвидените за изпълнение дейности изискват по-малък финансов ресурс.

В съответствие с Регламент (ЕС) № 1303/2013 г. е създаден резерв за изпълнение по Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“, както следва:

Резерв за изпълнение			Размер на резерва за изпълнение като процент от общата подкрепа от Съюза
ОБЩО	Подкрепа от ЕФРР	Национално участие	
6 257 819,00 евро	5 319 146,00 евро	938 673,00 евро	6,21%

В случай, че към края на 2018 г. не са постигнати следните етапни цели на ниво Приоритетна ос 6, УО на ОПРР си запазва правото да ревизира общия бюджет на настоящата процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ и размера на предоставената до момента безвъзмездна финансова помощ по сключените договори за БФП с размера на резерва за изпълнение в съответствие със степента на усвояемост на средствата по Приоритетна ос 6.

Показател или основна стъпка за изпълнението	Етапна цел за 2018 г. ниво ПО6
Сертифицирани средства	4 735 526,00 евро
Създаване на финансов инструмент за развитие на туризма. Разработен механизъм за съчетаване на подкрепата чрез ФИ и безвъзмездни средства. Започнали строителни работи за някои от инвестициите	1

9. МИНИМАЛЕН И МАКСИМАЛЕН РАЗМЕР НА БЕЗВЪЗМЕЗДНАТА ФИНАНСОВА ПОМОЩ ПО ПРОЦЕДУРАТА

Размер на определената помощта (вкл. финансиране от БФП и ФИ) за проектно предложение:

Минимален размер на помощта: **НП**

Максимален размер на помощта:

- До 9 779 150,00 лв. за проектно предложение, което включва недвижима културна ценност/и с категория „национално значение“, от които не повече от 85% могат да са предоставени като БФП;
- До 19 558 300,00 лв. за проектно предложение, което включва недвижима културна ценност/и с категория „световно значение“, от които не повече от 85% могат да са предоставени като БФП.

В случай че в рамките на един проект (вкл. финансиране от БФП и ФИ) са включени недвижима културна ценност/и с категория „световно значение“ и недвижима културна ценност/и с категория „национално значение“, то максималният размер на помощта съответства на максималния размер на помощта за проектно предложение, което включва недвижима културна ценност/и с категория „световно значение“ (т.е. **19 558 300,00 лв.**, вкл. финансиране от БФП и ФИ). Конкретният размер на помощта (включително размерът на БФП и на ФИ) за всеки отделен проект се определят от финансовия посредник на базата на анализ на бизнес плана на проекта и с оглед осигуряване жизнеспособността на проекта.

10. ПРОЦЕНТ НА СЪФИНАНСИРАНЕ

По настоящата процедура не се изисква съфинансиране от конкретния бенефициент като част от националното съфинансиране (15%) в рамките на БФП (100%).

Предвид че финансирането по процедурата е комбинирано от БФП и ФИ, кандидатите следва да имат предвид следното:

- максимум 85% от разходите по проекта могат да бъдат финансирани с БФП;

- съгласно Инвестиционната стратегия за ФИ по ОПРР минимум 15% от разходите по проекта (с възможност за тяхното редуциране до 5% за проекти с изразен социален ефект) следва да бъдат предоставени от крайните получатели, с изключение на общински/публични крайни получатели, за които е допустимо финансиране (с БФП и ФИ) на 100% от допустимите разходи

по проекта, когато се смята, че общината/публичният орган не е в състояние да осигури своя принос и това на практика би възпрепятствало разработването/финансирането на проекта.

11. ДОПУСТИМИ КАНДИДАТИ

По настоящата процедура за предоставяне на БФП допустими кандидати са:

- **Министерство на културата;**
- **Всички общини на територията на Република България;**
- **Институции на вероизповеданията и техни местни поделения, които са юридически лица.**

12. ДОПУСТИМИ ПАРТНЬОРИ

При кандидатстването за БФП не се допуска участието на партньори.

Партньори могат да участват при кандидатстването пред финансовия посредник като допустими партньори са:

- неправителствени организации;
- всички допустими кандидати по т.11 от настоящите Насоки;
- публични и частни организации и публично-частни партньорства в смисъла на юридическо или физическо лице, което получава финансова подкрепа от финансов инструмент.

13. ДОПУСТИМИ ДЕЙНОСТИ НА НИВО КОМБИНИРАНА ПОДКРЕПА (БФП И ФИНАНСОВ ИНСТРУМЕНТ)

Инфраструктурни дейности:

1. Развитие на обекти на културното наследство от национално и световно значение, в т.ч. религиозни такива, чрез консервация и реставрация, възстановяване, опазване, експониране, социализация, популяризиране, оборудване, въвеждане на техники и програми за превод, екскурзоводски услуги и др.;
2. Дейности по вертикална планировка и подобряване на прилежащи пространства;
3. Развитие на туристическата инфраструктура, необходима за нуждите на атракциите (туристически пътеки и пътеки на здравето, пътеки за катерене, езда и колоездене, места за пикник, указателни табели, посетителски центрове за представяне и експониране на местното природно и културно наследство съгласно чл. 3, ал. 2, т. 9 от Закона за туризма);
4. Развитие на допълнителна дребномащабна техническа инфраструктура в района на атракциите, необходима за посещението им (ВиК, детски площадки, съоръжения за отдих и спорт, паркинги, зелени площи, тоалетни, осветление и ел. инсталация, малки съоръжения за събиране на отпадъци, комунални услуги и съоръжения, обслужващи туристическата атракция и посетителите, които са необходими за развитието на цялостен туристически продукт), когато същите са общодостъпни и за използването им не се събират такси;
5. Дребномащабни, приходогенериращи инвестиции в търговски зони и заведения за обществено хранене, места за настаняване, съоръжения за активен отдих в рамките на недвижима културна ценност/и с категория „национално“ или „световно“ значение_или пряко свързани с нея в рамките на цялостния туристически продукт, които **могат да бъдат подпомогнати само с финансови инструменти.**
6. Подобряване достъпа за хора с увреждания до обектите на културното наследство и съпътстващата инфраструктура.

Неинфраструктурни дейности, които могат да бъдат подпомогнати само с финансови инструменти:

7. Подпомагане развитието на туристически продукти (на основата на подпомаганите атракции) и пазарна информация, като маркетингови проучвания и анализи на въздействието, регионални проучвания на посетителите, разработка на маркетингови и рекламни стратегии и програми за туристически продукти, създаване на туристически пакети и рекламни дейности – подготовка и разпространение на информационни и рекламни материали за туристически продукти, цифровизация на съответния обект и др., пряко свързани с подпомаганите атракции и връзката им със заобикалящата природна среда;
8. Допълнителни дребномащабни неинфраструктурни дейности, имащи пряка връзка с подкрепяните атракции (организиране на събития в района на атракциите, маркетингови и рекламни дейности).
9. Подходящо обучение на персонала, работещ в подкрепяните атракции.
10. Участие в регионални, национални и международни туристически борси, изложения и панаири, организиране на експедиентски пътувания, посещения на пътнически агенти, туроператори, автори на пътеводители, журналисти за реклама на подкрепяните атракции.
11. Информирание на обществеността, включително чрез кампании за подобряване на осведомеността относно културното наследство и неговото опазване и съхранение.

ВАЖНО!!!

1. Всички недвижими културни ценности, включени в проектните предложения, следва да попадат в категория „национално“ или „световно“ значение съгласно чл. 50, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за културното наследство.
2. Всички дейности, свързани с реставрация, консервация, опазване, експониране на недвижими културни ценности, както и реконструкция/ ремонт/ изграждане на техническа инфраструктура в техните граници и охранителните им зони се извършват въз основа на становище на Националния институт за недвижимо културно наследство и разрешение от Министерството на културата и в съответствие с разпоредбите на Закона за културното наследство, Закона за устройство на територията и приложимите нормативни актове.
3. Всеки проект (комбинация от БФП и финансови инструменти, в т.ч. приходогенериращите дейности, финансирани от финансовия инструмент) трябва да включва както дейности за реставрация и консервация на дадения обект на културното наследство от национално и световно значение, така и всички останали идентифицирани допустими дейности на ниво проект, които ще доведат до формиране на цялостен, интегриран жизнеспособен туристически продукт, който привлича достатъчно посетители в недвижимата културна ценност/и с категория „национално“ или „световно“ значение, за да осигури финансова устойчивост и възвръщаемост на част от инвестициите в дългосрочен план и в същото време осигурява устойчиво опазване на културното наследство.
4. Дейностите по проектите следва да не са физически завършени или изцяло осъществени преди подаване на съответното проектно предложение, независимо дали всички свързани плащания са извършени от конкретния бенефициент или не.
5. На етапа на кандидатстване бенефициентът следва да представи документ/и, от който/които става ясно за всеки от недвижимите имоти, обекти на интервенция по проекта, че същият е собственост на бенефициента или е с предоставено право на безвъзмездно ползване или управление от бенефициента за период от най-малко 5 години след крайното плащане към бенефициента. В случай на бенефициент – местно поделение на Българска православна църква, същият следва да представи справка за

имуществото съгласно Приложение В.

6. Всички проекти следва да включват мерки, свързани с подобряване на **достъпа на хора с увреждания**, в съответствие с изискванията на Наредба № 4 от 01.07.2009 г. за проектиране, изпълнение и поддържане на строежите в съответствие с изискванията за достъпна среда за населението, включително за хората с увреждания, ако е приложимо.
7. Към проектното предложение трябва да бъде приложена декларация от конкретния бенефициент, с която се гарантира, че е осигурена устойчивост за предложени проект и че видът и предназначението на изградените/ реконструирани по проекта инфраструктура и закупените активи (оборудване, съоръжения и др.) няма да бъде променяно за период не по-малък от 5 години след крайното плащане към бенефициента.
8. Там където е възможно, интервенциите за реставрация, консервация, опазване, популяризиране и развитие на културното наследство следва да надграждат мерките, финансирани от ОП „Регионално развитие“ 2007-2013. Изолирани или труднодостъпни проекти, които не включват мерки за подобряване за достъпността и свързаността нямат доказан потенциал да привличат туристи, няма да се финансират.

ВАЖНО!!!

Изисквания, произтичащи от Становището по Екологична оценка на ОПРР 2014-2020 и Насоките за интегриране на политиката по околна среда и политиката по изменение на климата в Европейските структурни и инвестиционни фондове (фаза „Изпълнение на Споразумението за партньорство и програмите в периода 2014-2020 г.”)²:

1. Дейностите ще се допускат при съобразяване на:

- ✓ Спазване на нормите за рекреационно натоварване на територията;
- ✓ Приоритетно развитие на екотуризма и други алтернативни форми на туризъм, в т.ч. културен туризъм;
- ✓ При изготвяне на проекти за нови туристически обекти задължително да се предвидят мерки за ограничаване негативното им влияние върху качеството на водите и се вземе предвид необходимостта от изграждане на система за събиране, пречистване и отвеждане на формираните потоци отпадъчни води и внедряване на система за управление на отпадъците;
- ✓ При разработването на туристически пакети да се има предвид, че дейности като „сафари“ разходки, „offroad“ маршрути с наблюдение на редки и застрашени видове животни са недопустими и водят до значително увреждане на околната среда и биологичното разнообразие.

2. Реализацията на проекти, които касаят ползване или водовземане от повърхностни или подземни водни тела, подлежат на разрешителен режим, съгласно Закона за водите (ако е приложимо).

3. При реализиране на дейностите да се вземат предвид границите на зоните за защита на водите по реда на чл.119а от Закона за водите и предвидените за тях мерки за опазване в ПУРБ на четирите Басейнови дирекции.

4. При реализиране на дейностите е налице или е предвидено събиране, отвеждане и пречистване на отпадъчните води или довеждащи съоръжения до съществуваща

² [http://ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/1_от_PMC\).pdf](http://ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/1_от_PMC).pdf)

канализационна система.

5. По време на фазата на строителство при изпълнение на дейностите бенефициентът следва да предвиди:

- ✓ ефективно изпълнение на мерките и условията от издадените решения и/или становища по ЕО, ОВОС и ОС за етапа на строителство;
- ✓ от страна на бенефициента да се осигури ефективен контрол за прилагането на релевантните за съответната дейност мерки за ограничаване на емисиите от прах и вредни вещества в атмосферата (оросяване на площадката, товарене, разтоварване и превозване на генерираните строителни отпадъци и строителни материали съобразно приложимите мерки и изисквания по чл. 70 от Наредба № 1 от 27 юни 2005 г. за норми за допустими емисии на вредни вещества (замърсители), изпускани в атмосферата от неподвижни източници на емисии), съответно да се докладва по какъв начин са изпълнени мерките;
- ✓ ограничаване на строителните дейности само в обхвата на проектите и, където е релевантно, използване на съществуващите пътища за достъп;
- ✓ съхраняване на строителните материали и изхвърляне на отпадъци само на предназначенията за това места, включително тяхното предаване за повторна употреба, рециклиране и оползотворяване (спазване на йерархията при управление на отпадъците);
- ✓ преди стартиране на строителния процес да се извърши анализ на източниците на шум на строителната площадка и описание на мерките за ограничаване на шума по време на строителството в зависимост от избраното местоположение на строежа, разстоянията до зони и обекти с нормиран шумов режим, продължителността и фазите на строителството, продължителността на работите през деня и през седмицата, както и от използваните строителни машини и транспортни средства.

При разработването на проектните предложения конкретният бенефициент задължително трябва да предвиди в изпълнението на проектите следната дейност:

- **Дейности за информация и комуникация по проекта** – съгласно Общите условия към финансираните по ОПРР 2014-2020 г. договори за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ и Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2014-2020 г. (**Приложение 3** към настоящите Условия за кандидатстване).

14. ИЗПЪЛНИТЕЛИ ОТ СТРАНА НА БЕНЕФИЦИЕНТА

Бенефициентът има право да сключва договори с изпълнители за осъществяването на дейности по проекта. При избора на изпълнител бенефициентът спазва чл. 49, ал. 2 от Закона за управление на средствата от ЕСИФ.

Управляващият орган ще осъществява предварителен контрол преди верификация на проведени процедури за възлагане на обществени поръчки на всички договори, във връзка с изпълнението на договори за БФП по ОПРР 2014-2020. В тази връзка, преди верификация на отчетени от конкретния бенефициент разходи по сключени договори с изпълнители, Управляващият орган ще извършва проверка на проведените процедури за определяне на изпълнители и сключените договори за законосъобразност, с оглед правомерно верифициране на извършените и отчетени разходи за съответната дейност.

В случай че се констатират нередности при провеждането на процедурите за възлагане на обществени поръчки или при изпълнението на договорите с изпълнителите, Управляващият орган си запазва правото да наложи финансови корекции, да откаже възстановяване на средства или да изиска от бенефициента връщане на вече платени средства за разходите, направени в резултат на процедура, проведена по незаконосъобразен начин.

15. КАТЕГОРИИ РАЗХОДИ, ДОПУСТИМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ

15.1. Допустими разходи: разходи, които се признават при отпускане на безвъзмездна финансова помощ

При предоставяне на безвъзмездната финансова помощ по конкретно проектно предложение ще бъдат взети под внимание само „допустимите разходи“, детайлно описани по-долу. Бюджетът представлява както предварителна оценка на очакваните разходи, така и максимален размер на „допустимите разходи“. При комбинирано предоставяне на подкрепа чрез безвъзмездната финансова помощ и финансов инструмент комбинирането се осъществява при ясно разграничение между допустимите за финансиране дейности и разходи по двата типа подкрепа, включително по отношение на ДДС. Когато подкрепата с безвъзмездната финансова помощ и финансов инструмент обхваща една и съща разходна позиция, се спазват изискванията на чл.37, параграф 9 от Регламент 1303/2013.

Бенефициентът поддържа отделна отчетност за всеки източник на подкрепа (безвъзмездната финансова помощ и финансов инструмент) по проекта с цел осигуряване на адекватна одитна пътека.

Допустимите разходи не трябва да противоречат на:

1. правилата, описани в *Регламент (ЕС) №1301/2013 г.* на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за регионално развитие и специални разпоредби по отношение на целта „Инвестиции за растеж и работни места“ и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1080/2006,
2. правилата, описани в *Регламент (ЕС) №1303/2013* на Европейския парламент и на Съвета за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета
3. Закон за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове, приет от XLIII Народно събрание на 10 декември 2015 г. Обнародван в „Държавен вестник“, брой: 101, от дата 22.12.2015 г.
4. ПМС № 189 от юли 2016 г. за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, за програмен период 2014-2020 г.
5. Всички други законови и подзаконови нормативни актове от приложимото право на Европейския съюз и българското законодателство и настоящите Насоки за кандидатстване.

Разходите се считат за допустими в контекста на проектните предложения, ако са налице едновременно следните условия:

1. разходите са за дейности, съответстващи на критериите за подбор на операции, одобрени от Комитета за наблюдение и се извършват от допустими бенефициенти съгласно оперативната програма, под отговорността на Управляващия орган;

2. разходите попадат в категории разходи, включени в Насоките за кандидатстване и в одобрения проект и сключения административен договор/заповед за предоставяне на финансова подкрепа;
3. изборът на изпълнител за реализираните дейности (услуги и/или доставки, и/или строителство) е извършен в съответствие с действащото национално и с европейското законодателство;
4. разходите са за реално доставени продукти, извършени услуги и строителни дейности, съобразно предварително заложените в договора или в заповедта за предоставяне на финансова подкрепа изисквания;
5. разходите са извършени законосъобразно съгласно приложимото право на Европейския съюз и българското законодателство;
6. разходите са отразени в счетоводната документация на бенефициента чрез отделни счетоводни аналитични сметки или в отделна счетоводна система;
7. разходите са отразени в данъчната документация на бенефициента и могат да бъдат проследени въз основа на ефективно функционираща одитна пътека;
8. разходите могат да се установят и проверят и са подкрепени от оригинални разходо-оправдателни документи.
9. за направените разходи е налична одитна следа съгласно минималните изисквания на чл. 25 от Делегиран регламент (ЕС) № 480/2014 на Комисията от 3 март 2014 г. за допълнение на Регламент (ЕС) № 1303/2013 на Европейския парламент и на Съвета за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство (ОВ, L 138/5 от 13 май 2014 г.) и са спазени изискванията за съхраняване на документите съгласно чл. 140 от Регламент (ЕС) № 1303/2013;
10. разходите са съобразени с приложимите правила за предоставяне на държавни помощи.
11. разходите не са финансирани със средства от ЕСИФ или чрез други инструменти на ЕС в съответствие с чл. 65, параграф 11 от Регламент № 1303/2013, както и с други публични средства (чл.4, ал.4 от ЗУСЕСИФ).
12. разходите са необходими за изпълнението на проекта и са извършени в съответствие с принципа на доброто финансово управление в съответствие с чл. 30 на Регламент (ЕС, ЕВРАТОМ) № 966/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. относно финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, и за отмяна на Регламент (ЕО, ЕВРАТОМ) № 1605/2002 на Съвета (ОВ, L 298 от 26.10.2012 г.).

Период на допустимост на разходите

Разходите са допустими за финансиране, ако са направени от бенефициента и са платени между **1 януари 2014 г. и 31 декември 2023 г.**

ВАЖНО!!!

Всички разходи, извършени от бенефициента след 31.12.2023 г. по неприключили проекти, не се изплащат от отпуснатата безвъзмездна финансова помощ и не подлежат на верификация, съответно възстановяване и следва да се реализират за сметка на бенефициента.

Бенефициентът не може да използва безвъзмездните средства за възстановяване на подкрепа, получена от финансов инструмент, и не използва подкрепата чрез финансов инструмент за предварително финансиране на безвъзмездни средства.

Преки допустими разходи

Със средства от БФП могат да се финансират само **разходи за строително-монтажни работи, вкл. консервационно-реставрационни работи** (съгласно документ относно структурата на финансирането на проекта и необходимия размер на БФП).

ВАЖНО!!!

Разходите за СМР, вкл. КРР, са допустими за финансиране с БФП, само ако са за допустимите дейности, посочени в точки 1, 2, 3, 4 и 6 от раздел 13 „Допустими дейности“ от настоящите Насоки за кандидатстване.

В случай че размерът на БФП (съгласно документ относно структурата на финансирането на проекта и необходимия размер на БФП) е по-голям от стойността на допустимите разходи за СМР и КРР, **по изключение**, в разходите, финансирани от БФП, могат да бъдат включени и разходи за доставка на оборудване/ обзавеждане.

ВАЖНО!!!

За всеки разход, включен в Раздел „Бюджет“ от формуляра за кандидатстване, кандидатът следва да представи **обосновка на остойносттаването за отделните видове разходи**, както и да представи доказателствени материали, че **предвидените разходи са реалистични и че прогнозните стойности съответстват на пазарните цени**.

За целите на проверката кандидата следва да представи обосновка на предвидените разходи, в която се посочва въз основа на какви документи, анализи или проучвания са остойностени разходите и/или каква информация/минимални технически и/или функционални характеристики/ данни/ показатели /оферти/ извлечение от каталог на производители/ доставчици и/или проучване в интернет са ползвани при остойносттаването. При позоваване на оферти, се прилага копие на офертите; при позоваване на извлечение от каталог на производители/доставчици се прилагат извлеченията или се посочват съответните линкове, където са достъпни каталозите.

Пример: По отношение на това как са формирани стойностите на дейностите за СМР следва да бъдат представени например информация за цена на квадратен метър на база предишен опит на общината с позоваване на конкретни проведени обществени поръчки или информация от Справочник за цените в строителството и т. н. От представената информация следва да става ясно как точно е формирана общата стойност на СМР.

За проектите, в чиито бюджети има включени разходи за оборудване и обзавеждане, следва да бъде обяснено на каква база е остойностено предвиденото за закупуване оборудване и обзавеждане (например проучване в интернет с линкове към оферти, каталози, сравнение на оферти и т. н.).

В обосновката следва да бъде представена детайлна информация за всеки конкретен разход от бюджета на проектното предложение, като всяка информация следва да бъде подкрепена със съответния доказателствен материал в съответствие с гореописаното.

ВАЖНО!!!

В съответствие с изискването на чл. 24, ал. 2 от ПМС 162/05.07.2016 г. конкретните бенефициенти по настоящата процедура трябва да докажат административен, финансов и оперативен капацитет, който да гарантира изпълнение на проектното предложение по отношение на резултати/продукти/услуги и краен срок за изпълнение.

Административен капацитет – кандидатът следва да опише (в раздел 11) с какъв административен капацитет за изпълнение на проектното предложение разполага, а именно – експерти, които се занимават с култура, културно наследство, туризъм и др. приложими.

Финансов капацитет – кандидатът следва да опише (в раздел 11) как ще осигури необходимото финансиране (оборотни средства) за изпълнение на дейностите, предвидени в проектното предложение.

Оперативен капацитет – кандидатът следва да опише (в раздел 11) опитът си в изпълнението на сходни дейности и/или в управление и изпълнение на сходни проекти, финансирани от различни донори. Следва да бъдат посочени не повече от 3 проекта, изпълнени през последните 5 години.

Във формуляра за кандидатстване в ИСУН 2020 (в раздел 11, поле „Капацитет за изпълнение и мониторинг“) кандидатът трябва да опише и да декларира, че разполага с необходимия административен, финансов и оперативен капацитет за изпълнение на планираните дейности в проектното предложение.

Специфични допустими разходи:

Невъзстановимият данък добавена стойност е допустим разход, съгласно Указание на министъра на финансите ДНФ №3/23.12.2016 г. за третиране на данъка върху добавената стойност като допустим разход при изпълнение на проекти по оперативните програми, съфинансирани от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд на Европейския съюз и Европейския фонд за морско дело и рибарство, за финансовата рамка 2014-2020 г. (**Приложение И към Условието за кандидатстване**)..

Бенефициентът определя ДДС като невъзстановим, когато:

1. бенефициентът не е регистриран по ЗДДС;
2. бенефициентът е регистрирано лице по чл.97а, чл.99 и чл.100, ал.2 по ЗДДС;
3. бенефициентът е регистрирано лице по ЗДДС на основание, различно от посоченото в т.2, и стоките и услугите, финансирани по настоящата процедура са предназначени за:
 - ✓ извършване на освободени доставки по глава четвърта по ЗДДС, или
 - ✓ безвъзмездни доставки на стоки и/или услуги, или за дейности, различни от икономическата дейност на лицето (чл. 3, ал. 5, т. 1 и т. 2 от ЗДДС)
4. бенефициентът е регистрирано лице по ЗДДС и правото на приспадане на данъчен кредит за получените стоки и услуги, финансирани по настоящата процедура, не е на лице на основание чл.70, ал.1, т.4, 5 от ЗДДС.
5. бенефициентът е регистрирано лице по ЗДДС и е приложил разпоредбите на чл.71а и чл. 71б от ЗДДС, в сила от 1 януари 2017 г.

Допустими разходи в случай на мерки в обхвата на групово освобождаване

В случай на проектни предложения, включващи интервенции, които попадат в обхвата на схемата за групово освобождаване съгласно Приложение ОЗ към настоящите Насоки, допустими са разходите, описани в т. 5 от Приложение ОЗ.

15.2. Недопустими разходи

Недопустими разходи по настоящата процедура са недопустимите разходи съгласно:

1. правилата, описани в *Регламент (ЕС) №1301/2013 г.* на Европейския парламент и на Съвета относно Европейския фонд за регионално развитие и специални разпоредби по отношение на целта „Инвестиции за растеж и работни места“ и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1080/2006,
2. правилата, описани в *Регламент (ЕС) №1303/2013* на Европейския парламент и на Съвета за определяне на общоприложими разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд, Европейския

земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд за морско дело и рибарство и за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд и Европейския фонд за морско дело и рибарство, и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета

3. разпоредбите на ПМС № 189 от юли 2016 г. за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове, за програмен период 2014-2020 г
- разходи, финансирани по друга операция, програма или каквато и да е друга финансова схема, произлизаща от националния бюджет, от бюджета на Общността или от друга донорска програма;
 - глоби, финансови санкции и разходи за разрешаване на спорове;
 - комисионите и загубите от курсови разлики при обмяна на чужда валута;
 - данък върху добавената стойност, освен когато не е възстановим;
 - закупуване на дълготрайни материални активи - втора употреба;
 - разходите за гаранции, осигурени от банка или от друга финансова институция, с изключение на разходите по финансови инструменти.
 - лихви по дългове, с изключение на свързани с безвъзмездна финансова помощ, предоставени под формата на лихвени субсидии или субсидии за гаранционни такси;
 - субсидиране на лихва по одобрени схеми за държавни помощи и разноските за финансови трансакции.
 - разходи за дейности, които са физически завършени или изцяло осъществени преди подаването на формуляра за кандидатстване от бенефициента, независимо дали всички свързани плащания са извършени от него;
 - разходи, които не са посочени като допустими по настоящата процедура.

ВАЖНО!!!

Размерът на безвъзмездната финансова помощ е дължим до размера на сертифицираните допустими разходи. Извършените от конкретния бенефициент недопустими разходи не подлежат на верификация.

16. ПРИЛОЖИМ РЕЖИМ НА МИНИМАЛНИ/ДЪРЖАВНИ ПОМОЩИ

Предоставянето на публичен ресурс, в това число безвъзмездна финансова помощ от ОПРР трябва да е съобразено с правилата за държавни помощи, като се отчита принципната недопустимост на държавните помощи и възможните хипотези на съвместимост, които Договорът за ЕС, Регламентите и националното законодателство предвиждат.

Бенефициентите по настоящата процедура за предоставяне на БФП са длъжни да спазват законодателството в областта на обществените поръчки и държавните помощи и да не допуснат средствата, получени по договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, да бъдат предоставени на трети лица в нарушение на режима на държавни помощи. В случаите, когато в рамките на конкретен проект се предвижда отпускане на държавна помощ на трети лица, бенефициентите по настоящата схема поемат задълженията на администратори на помощ по отношение на тези лица и като такива се задължават да осигурят пълно съответствие с приложимия режим по държавни, както и да изпълнят задълженията си

на администратори, произтичащи от Закона за държавните помощи или други нормативни актове.

Предоставянето на държавна/минимална помощ, която не отговаря на всички изисквания на приложимия режим по държавните/минималните помощи, представлява неправомерна държавна помощ/незаконносъобразна минимална помощ, което от своя страна е основание за нейното възстановяване от получателя на помощта. Отговорността за възстановяването на такива помощи е на администратора на помощта.

Дефиниции и подробни указания относно прилагането на режима на държавните помощи и произтичащите от това задължения и отговорности за бенефициентите на настоящата процедура по ОПРР, свързани с прилагане на законодателството в областта на държавните помощи са представени детайлно в **Приложение О1 „Приложими режими по държавни помощи при предоставянето на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020“**, неразделна част от настоящите насоки за кандидатстване.

Целта на подкрепата в рамките на настоящата процедура е консервация, опазване, популяризиране и развитие на културното наследство. Съгласно Закона за културното наследство националната система по опазване на културното наследство включва държавните и общинските органи за управление и контрол на дейностите по опазване на културното наследство, музеите, културните организации по смисъла на Закона за закрила и развитие на културата, както и Светия синод на Българската православна църква и централните ръководства на другите регистрирани вероизповедания. В тази връзка като бенефициенти по настоящата процедура са определени Министерството на културата (МК), общини, институции на вероизповеданията и техни местни поделения, които са юридически лица.

Съгласно чл. 14 и чл. 18 от Закона за закрила и развитие на културата МК и общините са органи за закрила и развитие на културата и следователно осъществявайки дейностите по развитие и популяризиране на културното наследство, те не изпълняват икономическа дейност, доколкото въпросните дейности са неикономически. Същото се отнася до институциите на вероизповеданията, които са юридически лица, регистрирани по реда на Закона за вероизповеданията, доколкото същите не участват в търговски дружества. С оглед на посоченото изброените бенефициенти в общия случай не изпълняват икономическа дейност ако предвидените за финансиране в проектните им предложения дейности не са икономически.

Съгласно Известието на комисията относно понятието за държавна помощ, посочено в чл. 107, пар. 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз **/Известие/** (2016/С 262/01) като се има предвид тяхното особено естество, някои дейности, свързани с опазването на културното, историческото и природното наследство, могат да бъдат организирани по нетърговски начин или са обективно незаменяеми, поради което изключват наличието на истински пазар³ и следователно финансирането на тези дейности и на инфраструктурата, свързана с тях, не представлява държавна помощ. Комисията счита, че публичното финансиране на дейностите в областта на културата или за опазване на културното наследство, които са достъпни за обществеността безвъзмездно, преследват чисто социална и културна цел, чието естество е нестопанско.

С оглед на посоченото БФП, която ще се предоставя за изпълнение на дейностите съгласно т. 13 от настоящите насоки, би била предмет на правилата по държавните помощи, само доколкото подпомаганите дейности имат икономически характер или инфраструктурата, която се финансира служи за изпълнението на стопанска дейност.

Предвид факта, че проектите ще се изпълняват с комбинирано финансиране чрез средства от финансов инструмент и БФП, то всяко проектно предложение по настоящата процедура

³ Вж. параграфи 34 и 36 от Известието

задължително ще включва дейности с икономически характер. За тях се прилагат изискванията в съответствие с т. II по-долу.

Доколкото е възможно дейностите по проекта да се разделят на стопански и нестопански дейности и предвид, че по-голямата част от икономическите дейности ще се финансират чрез финансов инструмент, то преобладаваща част от мерките, финансирани с БФП, ще попаднат извън обхвата на правилата по държавните помощи в зависимост от техните специфики и начина им на изпълнение.

ВАЖНО!!!

Във формуляра за кандидатстване бенефициентите следва да опишат подробно какво включва всяка предвидена за изпълнение по проекта дейност, предвидена за финансиране с БФП, като **обосноват икономическия или неикономическия характер на дейността**.

Информация за това кога една дейност може да се характеризира като икономическа или неикономическа, при какви условия може да се отпусне помощта и кой изпълнява задълженията на администратор на помощ по отношение на крайните получатели на помощта е представена по-долу в описанието на приложимия режим по държавна помощ.

ВАЖНО!!!

В случай че администратор на държавна помощ е УО на ОПРР разходите, които са част от тази помощ се нанасят в бюджета на проектното предложение (Раздел 5 от формуляра за кандидатстване в системата ИСУН 2020) в редовете с описание „фонд: ЕФРР, режим на финансиране: Държавна помощ, допустим“. Всички останали разходи се записват в редове с описание „фонд: ЕФРР, режим на финансиране: Неприложимо, допустим“.

От гледна точка на приложимия режим на държавна помощ мерките по настоящата процедура могат да бъдат разделени в две основни групи, както е описано по-долу, като проверката за съответствие с приложимия режим ще се осъществява съгласно указанията в **Приложение О2 „Указания за оценка на съответствието на проектните приложения с приложимия режим по държавни помощи по Приоритетна ос 6 на ОПРР“, неразделна част от настоящите Насоки за кандидатстване**.

Двете групи мерки по настоящата процедура според приложимия режим са, както следва:

1. Мерки, които не представляват държавна помощ

В съответствие с описаното по-горе в тази група попадат мерките с неикономически характер като например **итервенциите върху обекти със свободен достъп, които не се експлоатират икономически**:

- ✓ Интервенции върху инфраструктура, която не се експлоатира по икономически начин, т.е. посетителите не заплащат такси за посещението/ползването ѝ (например църкви, манастири, археологически разкопки и др., за достъпа до които **не се събират такси**).
- ✓ Инфраструктурата в района на атракциите като туристически пътеки и пътеки на здравето, пътеки за катерене, езда и колоездене, места за пикник, указателни табели, центрове за информация на посетителите, която е **общодостъпна и с безплатно ползване**, също попада извън обхвата на правилата по държавните помощи.
- ✓ Развитие на допълнителна дребномащабна техническа инфраструктура в района на атракциите, необходима за посещението им (ВиК, детски площадки, съоръжения за отдих и спорт, зелени площи, осветление и ел. инсталация, тоалетни, паркинги, малки съоръжения за събиране на отпадъци, комунални услуги и съоръжения, обслужващи

туристическата атракция и посетителите), когато същите са **общодостъпни и за ползването им не се събират такси.**

- ✓ Подобряване достъпа за хора с увреждания до обектите на културното наследство и съпътстващата инфраструктура със свободен достъп.

Съгласно пар. 34 от Известието фактът, че от посетителите на културна институция или от участниците в културна дейност или дейност за опазване на културното или историческото наследство, в това число опазването на природата, открита за широката общественост, се изисква да плащат някаква сума, която покрива само една малка част от реалните разходи, не променя нестопанското естество на тази дейност, тъй като платената сума не може да се счита за истинско възнаграждение за предоставената услуга. В тази връзка, като изключение от общото правило за безплатен достъп, финансираните по настоящата процедура интервенции върху обекти на културното наследство, за които посетителите плащат такси, могат да попаднат извън обхвата на правилата по държавните помощи, ако приходите от такси представляват до 20% от разходите⁴. В случай че решат да се възползват от това изключение, за да докажат съответствие с описаното изискване, бенефициентите следва да представят годишния счетоводен отчет/ отчет за приходи и разходи от последната година на организацията, стопанисваща обекта на интервенция или, ако същият е публично достъпен, да посочат линк към него в Раздел 11 от формуляра за кандидатстване, поле „Описание на обектите за интервенция във връзка с определяне на приложимите правила в областта на държавните помощи“. От представената счетоводна документация следва да става ясно какъв е размерът на приходите от стопанска дейност за конкретния обект на интервенция и какви са разходите за него.

ВАЖНО!!!

Ако бъде приложено това изключение бизнеспланът следва да доказва, че условието приходите от такси да не надвишават 20% от разходите ще бъде изпълнено през целия референтен период, а с подписването на договора за безвъзмездна финансова помощ бенефициентът ще поеме ангажимент, че след изпълнението на проекта ежегодно ще подава към УО на ОПРР декларация за реализираните приходи. УО на ОПРР ще следи за изпълнение на условието.

В случай че в годините на икономически ползния живот на активите условието за приходите от такси бъде нарушено (т.е. ако приходите с икономически характер надвишат 20% от разходите за дейността), ще се счита, че дейностите/услугите, осъществявани във финансираната по ОПРР инфраструктура са икономически. В този момент за финансираните по ОПРР обекти на културното наследство ще станат приложими изискванията към мерките по т. II по-долу и общината бенефициент ще бъде задължена да гарантира изпълнението на тези изисквания в рамките на целия икономически ползнен живот на финансираните с БФП активи.

В допълнение следва да се има предвид, че съгласно параграф 207 от Известието на Комисията „обичайни съоръжения (ресторанти, паркинги, магазини) на инфраструктури, които се използват почти изключително за нестопанска дейност, обикновено не оказват влияние върху търговията между държавите членки, тъй като тези обичайни съоръжения е малко вероятно да привлекат клиенти от други държави членки и тяхното финансиране е малко вероятно да окаже повече от пренебрежим ефект върху трансграничните инвестиции или установяване“.

⁴ Тъй като няма достатъчно практика на европейско ниво, ЕК не е определила каква част от размера на разходите се приема за малка/ограничена и в тази връзка държавите разполагат с относителна свобода за определянето на съответния процент. По аналогия на т. 207 от Известието за общия годишен капацитет на инфраструктурата и на базата на аналитичната матрица на Комисията в областта на културата и историческото наследство УО на ОПРР приема, че 20% от общия годишен размер на разходите представлява малка част от тях.

В тази връзка в случай че докаже, че във финансираната инфраструктура се изпълняват неикономически дейности, то дребномащабните обичайни съоръжения към тази инфраструктура (малки по размер магазин, заведение или платен паркинг) няма да променят неикономическия характер на инфраструктурата.

Важно е да се има предвид, че отдаването на части от финансираната инфраструктура под наем (например за организиране и провеждане на събития) представлява стопанска дейност и в случай, че се предвижда такова ползване, проектното предложение ще попадне в обхвата на мерките от група II по-долу.

II. Мерки в съответствие с чл. 53 на Регламент (ЕС) № 651/2014 за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора

В случай че предвидените по проекта интервенции не могат да бъдат отнесени към описаната по-горе група от мерки, които не представляват държавна помощ, и ако бенефициентът не желае да се възползва от изключението за приходи от такси не повече от 20% от разходите, те следва да бъдат финансирани в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) № 651/2014 за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора (Общ регламент за групово освобождаване – ОРГО). За този вид мерки ще се прилага **Приложение ОЗ „Схема за групово освобождаване на инвестиции за развитие на обекти на културното наследство по Приоритетна ос 6 на ОПРР“**, неразделна част от настоящите Насоки за кандидатстване.

ВАЖНО!!!

За целите на финансиране с БФП мерките от тази група включват само инвестициите в границите на обектите на културното наследство, предмет на интервенции по проекта. Интервенции извън границите на обектите на културното наследство не са допустими за финансиране в режим на групово освобождаване и ако инфраструктура в района на подпомаганата атракция служи за изпълнение на икономическа дейност, но не попада в границите на съответния обект на културното наследство, тя не е допустима за финансиране с БФП.

Възможно е обект на културното наследство, в който на етапа на кандидатстване е осъществявана дейност с неикономически характер, с течение на времето да промени характера си в икономически (например ако приходите от такси превишат 20% от разходите за дейността). В този случай за обектите на културното наследство, които на етапа на кандидатстване са попадали в обхвата на мерките от група I, ще започнат да се прилагат изискванията към мерките от настоящата група II в момента, в който се промени неикономическият им характер. За да се приеме, че отпуснатата помощ за такива обекти е съвместима с Общия пазар, изискванията на схемата за групово освобождаване следва да са били изпълнени за тези обекти още на етапа на кандидатстване. В тази връзка на етапа на кандидатстване изискванията на Приложение ОЗ ще се прилагат **за всички обекти на културното наследство**, предложени за финансиране по ОПРР.

Проверката за съответствие с приложимите изисквания се осъществява в съответствие с **Приложение О2 „Указания за оценка на съответствието на проектните приложения с приложимия режим по държавни помощи по Приоритетна ос 6 на ОПРР“**. За целите на проверката бенефициентите следва да представят документи и информация в съответствие с указанията в Приложение О2.

В рамките на тази група мерки попадат всички инфраструктурни дейности върху обекти на културното и историческото наследство, които се експлоатират икономически (ако достъпът се осъществява срещу заплащане от страна на потребителите или стопанисването на обектите е възложено на предприятия).

В този случай в съответствие с изискванията на Известието е необходимо приложимостта на правилата по държавните помощи да се разгледа на всички нива на ползване на инфраструктурата – нивото на собственика/ инвеститора, нивото на оператора на инфраструктурата и нивото на крайните ползватели.

Собственици на инфраструктурата, обект на интервенции, са бенефициентите по настоящата процедура. Както беше обяснено по-горе, същите са органи за защита и развитие на културата и съответно в ролята си на собственици, те изпълняват дейности с неикономически характер. В тази връзка предоставяната БФП от страна на УО на ОПРР на нивото на собственика на инфраструктурата попада извън обхвата на правилата по държавните помощи.

Оператори на инфраструктурата могат да бъдат както самите бенефициенти по процедурата, така и общински или държавни културни организации (създадени съгласно чл. 4, ал. 1 от Закона за закрила и развитие на културата). Операторите на инфраструктурата я стопанисват и експлоатират и съответно изпълняват стопанска дейност (когато инфраструктурата служи за изпълнение на стопански дейности). В тази връзка операторите представляват предприятия по смисъла на чл. 107 от ДФЕС и, съответно, получатели на помощта в режим на групово освобождаване.

Когато съответният обект на интервенция, който е предмет на икономическо ползване, се стопанисва директно от бенефициента, краен получател на финансирането е бенефициентът и администратор на помощта е УО на ОПРР.

Когато обектът се стопанисва от друг субект (например общинска или държавна културна организация, музей), краен получател на финансирането е съответната културна организация.

Когато краен получател на финансирането са културни организации, на основание чл. 9, ал. 5 от Закона за държавните помощи, бенефициентите поемат функциите на администратори на помощта по отношение на крайните получатели, като носят отговорност за изпълнението на приложимите изисквания на Регламент (ЕС) № 651/2014 в съответствие с Приложение ОЗ.

На нивото на крайните ползватели на инфраструктурата от тази група мерки (посетителите на културните обекти), предвид че всички лица получават равнопоставен достъп до нея и обикновено представляват физически лица (т.е. не са предприятия) ползването на инфраструктурата попада извън обхвата на правилата по държавните помощи.

17. ХОРИЗОНТАЛНИ ПОЛИТИКИ

Във всяко проектно предложение следва да бъдат отчетени заложените в ОПРР 2014-2020 хоризонтални принципи, както следва:

17.1. Устойчиво развитие

Съответствие на ОПРР 2014-2020 с Насоки за интегриране на политиката по околна среда (ПОС) и политиката по изменение на климата (ПИК) в Европейските структурни и инвестиционни фондове (Фаза „Изпълнение на Споразумението за партньорство и програмите в периода 2014 - 2020 г.“)

При изпълнението на ОПРР 2014-2020 ще бъдат отразени приложимите общи и специфични критерии, които произтичат от законодателни изисквания за програмата, от Насоките за интегриране на ПОС и ПИК в Европейските структурни и инвестиционни фондове (фаза изпълнение на Споразумението за партньорство и програмите в периода 2014 - 2020 г.), като съответните изисквания се включват в приложимите документи на съответния етап от изпълнение на програмата – насоки за кандидатстване, договори за безвъзмездна финансова помощ, указания към бенефициентите и др.

При изпълнение на ОПРР 2014-2020 ще бъдат спазени задължителните изисквания, произтичащи от Становище на МОСВ по Екологична оценка № 7-4/2013 за съгласуване на

ОПРР 2014-2020 и решенията по тригодишните доклади по наблюдението и контрола на въздействието върху околната среда при прилагането на ОПРР 2014-2020, включително на мерките за предотвратяване, намаляване или възможно най-пълно отстраняване на предполагаемите неблагоприятни последици от осъществяването на програмата.

17.2. Равни възможности и недопускане на дискриминация, равенство между половете

Всички проекти по приоритетна ос 6 следва да включват задължителна хоризонтална дейност „Подобряване достъпа за хора с увреждания“.

Предприемането на такива мерки ще повиши значително възможностите на икономически неактивното население, на хората със затруднена мобилност и осигурява съответствие с Дългосрочната национална стратегия за заетост на хората с увреждания 2011-2020 г. и с Конвенцията за правата на хората с увреждания.

Принципите на равните възможности и недискриминация следва да бъдат спазвани при подготовката и изпълнението на всички проекти, финансирани от ОПРР 2014-2020.

18. МИНИМАЛЕН И МАКСИМАЛЕН СРОК ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОЕКТА

Планираната продължителност на всеки проект по отношение на финансирането с БФП, включително дейностите, предвидени в него, **не може да надвишава 24 месеца.**

19. РЕД ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Проектното предложение се оценява в съответствие с критериите, одобрени от Комитета за наблюдение на ОПРР 2014-2020 г. и описани в настоящите Условия за кандидатстване.

Проектните предложения по настоящата процедура се оценяват без сформирание на оценителна комисия. Веднага след получаването на проектно предложение, УО на ОПРР ще стартира процедура по неговата оценка. Оценката на проектното предложение се документира чрез попълване на оценителен лист и включва оценка на административното съответствие, допустимостта и техническо и финансово качество.

При установяване на нередовности, непълноти и/или несъответствия на документите Управляващият орган изпраща на конкретния бенефициент уведомление за установените нередовности, непълноти и/или несъответствия и определя разумен срок за тяхното отстраняване, който не може да бъде по-кратък от една седмица. Неотстраняването им в срок може да доведе до прекратяване на производството по отношение на конкретния бенефициент. Срокът по оценяване на проектното предложение спира да тече до датата на тяхното отстраняване и до постигане на пълно съответствие с критериите за оценка (отговор „ДА“ или „Неприложимо“ на всички позиции в оценителната таблица).

20. КРИТЕРИИ И МЕТОДИКА ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Оценката се извършва в ИСУН 2020 и се документира чрез попълване на оценителен лист, включващ следните критерии, одобрени от Комитета за наблюдение на ОПРР 2014-2020:

№	Критерии за оценка на проектно предложение	Да	Не	Н/П	Забележки ⁵
1.	Критерии за административно съответствие и допустимост				

⁵ Посочва се конкретният обект, за който се отнася критерият и се реферира към конкретните представени към проектното предложение документи и/или раздел от формуляра за кандидатстване.

№	Критерии за оценка на проектно предложение	Да	Не	Н/П	Забележки ⁵
1.1.	Проектното предложение е подписано от лицето, представляващо бенефициента, или оправомощено за целите на подаване на проектно предложение лице	☐	☐		
1.2.	В случай че за подписване на проектно предложение е оправомощено лице, различно от лицето, представляващо бенефициента, има приложен за тази цел документ	☐	☐	☐	
1.3.	Приложена е декларация, с която се гарантира, че е осигурена устойчивост за предложения проект и че видът и предназначението на изградените/реконструирани по проекта инфраструктура и закупените активи (оборудване, съоръжения и др.) няма да бъде променяно за период не по-малък от 5 години след крайното плащане към бенефициента	☐	☐		
1.4.	Приложена е декларация, че проектът (или дейности от него) не е вече финансиран със средства от ЕСИФ или други инструменти на ЕС, както и с други публични средства, различни от тези на бенефициента	☐	☐		
1.5.	Приложена е декларация за съгласие данните от статистическите изследвания, провеждани от Националния статистически институт, за дейността на конкретния бенефициент да бъдат предоставяни от Националния статистически институт на Управляващия орган на ОПРР 2014-2020, както и разпространявани/ публикувани в докладите за изпълнение на програмата	☐	☐		
1.6.	Приложен/и е/са документ/и, от който/които става ясно за всеки от недвижимите имоти, обекти на интервенция по проекта, че същият е собственост на бенефициента или е с предоставено право на безвъзмездно ползване или управление от бенефициента за период от най-малко 5 години след крайното плащане към бенефициента	☐	☐		
1.7.	Кандидатът отговаря на критериите за допустимост по настоящата процедура съгласно Насоките за кандидатстване	☐	☐		
1.8.	Размерът на БФП и структурата на финансиране на проекта, посочени в документа от финансовия посредник, съответстват на същите в бюджета на проектно предложение, подадено в ИСУН 2020	☐	☐		
1.9.	Размерът на финансирането, предоставена по линия на ОПРР 2014-2020 (в т.ч. БФП и финансов инструмент), представляващо публични разходи по проекта, не надвишава следните стойности: - 9 779 150 лв. за проекти, включващи недвижима културна ценност/и с категория „национално значение“; - 19 558 300 лв. за проекти, включващи недвижима културна ценност/и с категория „световно значение“.	☐ ☐	☐ ☐		
1.10.	Продължителността на проектно предложение съответства на максимално допустимия период на изпълнение съгласно Насоките за кандидатстване	☐	☐		
1.11.	Дейностите в проектно предложение, за които се предвижда финансиране чрез БФП, съответстват на допустимите дейности по процедурата	☐	☐		
1.12.	Проектното предложение не е физически завършено или изцяло осъществено преди подаването му за финансиране, независимо дали всички свързани плащания са извършени от конкретния бенефициент или не	☐	☐		
1.13.	Разходите в проектно предложение, за които се предвижда финансиране чрез БФП, са допустими за финансиране в съответствие с Насоките за кандидатстване	☐	☐		

№	Критерии за оценка на проектно предложение	Да	Не	Н/П	Забележки ⁵
1.14.	Проектното предложение е в съответствие с изискванията на приложимия режим на държавна помощ	☐	☐		
2.	Критерии за техническа и финансова оценка				
2.1.	Проектното предложение допринася за изпълнение на хоризонталните политики на ЕО	☐	☐		
2.2.	Бенефициентът разполага с необходимия административен, финансов и оперативен капацитет за изпълнение на проектно предложение	☐	☐		
2.3.	Времевият обхват на отделните дейности в плана за действие е реалистичен и разпределението на дейности във времето е балансирано	☐	☐		
2.4.	Представена е финансова обосновка за реалистичност и съответствие с пазарните цени за всеки разход в бюджета на проектно предложение	☐	☐		

ВАЖНО!

В случай на констатирани пропуски/несъответствия на проектно предложение с предварително оповестените изисквания, конкретният бенефициент има право да коригира проектно предложение в срок, посочен от УО на ОПРР, който не може да бъде по-кратък от една седмица. В този случай срокът по чл. 44, ал. 2 от ЗУСЕСИФ и чл. 24, ал. 4 от ПМС 162/05.07.2016 г. спира да тече до датата на тяхното отстраняване.

Искането ще бъде изпратено чрез Модула за електронни услуги на ИСУН 2020, за което конкретният бенефициент получава съобщение на електронния адрес, посочен при регистрацията на потребителя, подал проектно предложение в ИСУН 2020.

Конкретният бенефициент следва да приложи стъпките, описани в Приложение Л Ръководството за потребители, за да прегледа Искането за допълнение и пояснение и да отговори на същото, като прикачи в системата изисканите документи или приложи коригираните версии на съществуващи файлове.

Ако конкретният бенефициент не представи изисканата информация в указания срок или в процеса на разяснения и корекции пропуските не могат да бъдат отстранени, проектно предложение може да бъде отхвърлено.

В съответствие с чл. 44, ал. 2 от ЗУСЕСИФ и чл. 24, ал. 4 от ПМС №162/05.07.2016 г. оценяването на проектно/и предложение/я се извършва в срок до три месеца от датата на подаването му/им или от крайния срок за подаването му/им.

21. НАЧИН НА ПОДАВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Кандидатстването по настоящата процедура се осъществява изцяло по електронен път чрез Модула за електронни услуги на Информационната система за управление и наблюдение „ИСУН 2020“ на електронен адрес <https://eumis2020.government.bg>. Модулът е достъпен и чрез Единния информационен портал на Структурните фондове на ЕС в България, раздел Информационна система за управление и наблюдение – Е-услуги.

При подаване на проектите предложения се спазва следният ред, илюстриран и описан в детайли в Приложение Л1 „Указания за попълване и подаване на Електронен формуляр за кандидатстване по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 в ИСУН 2020“ и Приложение Л2 „Ръководство на потребителя за работа с Модула за електронни услуги в ИСУН“ към настоящите Насоки.

За да използва Модула за електронните услуги в ИСУН 2020, кандидатът трябва да се регистрира в системата, за да може да създаде и попълни електронен формуляр, да прикача документи към него и да подава проектни предложения.

За да прегледа отворена процедура от оперативната карта кандидатът избира от основното меню „ОТВОРЕНИ ПРОЦЕДУРИ“. Системата визуализира оперативната карта с всички оперативни програми, от която следва да изберете последователно:

Оперативна програма „Региони в растеж“ => Приоритетна ос 6 „Регионален туризъм“ => процедура BG16RFOP001-6.002 „Развитие на туристически атракции“.

Кандидатстването започва чрез създаване на нов формуляр за кандидатстване от страна на регистриран потребител. Той попълва формуляра за кандидатстване към съответната избрана процедура, следвайки указанията на УО за попълване на формуляра. Системата предоставя възможност за коригиране, запазване и допълване на формуляра докато той е в работен режим (чернова). Всеки формуляр може да бъде записан локално, на файл в специален формат, който може да се отваря единствено от ИСУН 2020.

Задължително е по настоящата процедура всички подавани прикачени файлове във формат WORD и EXCEL да бъдат подписани с отделена (detached) сигнатура, при която подписваният файл остава непроменен и в явен вид и към него се добавя допълнителен файл с разширение .r7s, който съдържа подписа. Така подписаните файлове се подават в системата като документ и сигнатура. Това може да се реализира с всеки електронен подпис от Регистрираните доставчици на удостоверителни услуги от Комисията за регулиране на съобщенията, както и да се използва избран от потребителя софтуер, имащ функционалността да подписва с отделена сигнатура с подписа на потребителя.

Потребителят прикачва към формуляра за кандидатстване допълнително изискуемите от УО документи в специално обособена секция.

Максималният препоръчителен размер на всеки отделен файл на проектното предложение, който се подава чрез системата, е 20 МВ. Общият препоръчителен размер на всички прикачени файлове е 100 МВ.

За да се подпише електронно файлът с проектното предложение, е необходимо той да бъде изтеглен и подписан с разширение .isun, като подписването става с отделена (detached) сигнатура, при която изходният файл съдържа само електронния подпис без оригиналния „isun“ документ и е с разширение .r7s, след което се прикачат един или повече подписи. При коректно извършване на описаните действия в Ръководството на потребителя формулярът за кандидатстване и документите към него се изпращат чрез системата. Системата регистрира подаденото проектно предложение и генерира регистрационен номер. Системата изпраща уведомление до посочения електронен адрес на потребителя, че проектното предложение е регистрирано със съответния регистрационен номер. Кандидатът следва да има предвид, че комуникацията във връзка с проектното предложение се осъществява с регистрирания потребителски профил, подал предложението и **промени на този профил са невъзможни.**

Потребителски профили в портала за кандидатстване на ИСУН 2020, достъпен на адрес <http://eumis2020.government.bg>. са персонални, като за създаването им е необходимо попълването на имейл адрес, към който се асоциира профила. Тъй като комуникацията с оценителна комисия в процеса на оценка и всички корекции по формуляра за кандидатстване се осъществяват през профила на кандидата в ИСУН 2020, е важно подаването на проектното предложение да **се осъществява именно през профила на кандидата.** Освен като потребителско име за профила, имейл адресът е необходим и за получаване на съобщения от системата, например за смяна на паролата и уведомления за получен въпрос от оценителната комисия. Последното е от изключително значение и с оглед на факта, че последваща промяна на имейл адреса, към който е асоцииран профилът на кандидата, е невъзможна.

ВАЖНО: Управляващият орган на ОПРР ще проведе информационни дни за демонстриране работата с Модула за електронни услуги. Периодът на провеждане на информационните дни ще бъде оповестен на интернет страницата на Управляващия орган www.bgregion.eu.

22. СПИСЪК НА ДОКУМЕНТИТЕ, КОИТО СЕ ПОДАВАТ НА ЕТАП КАНДИДАТСТВАНЕ

При кандидатстване по настоящата процедура конкретният бенефициент трябва да попълни уеб-базирания Формуляр за кандидатстване, и съответните приложения към настоящите Насоки за кандидатстване, публикувани на интернет адресите на:

- Управляващия орган на ОПРР www.bgregion.eu в рубрика „ОП „Региони в растеж“ 2014-2020“ - „Актуални процедури”,
- Министерството на регионалното развитие и благоустройството www.mrrb.government.bg в рубрика „Обяви”,
- Единния информационен портал за Структурните фондове в България www.eufunds.bg в рубрика „Обяви за набиране на проектни предложения;
- Модула за електронни услуги в ИСУН 2020 <https://eumis2020.government.bg/>

При кандидатстване с проектни предложения, конкретният бенефициент следва да представи по електронен път всички изискуеми документи, както следва:

1. **Формуляр за кандидатстване** - попълва се електронно в ИСУН 2020.
2. **Декларация от кандидата за съответствие с изискванията по процедурата** – подава се в оригинал - файл формат WORD, подписан с електронен подпис от кандидата.
3. **Обосновка на предвидените в проекта разходи за реалистичност и съответствие с пазарните цени и доказателствени материали към нея** – обосновката се подава в оригинал - файл формат EXCEL, подписан с електронен подпис от кандидата, а доказателствените материали се подават във формат сканирано копие.
4. **Документ/и, от който/които става ясно за всеки от недвижимите имоти, обекти на интервенция по проекта, че същият е собственост на бенефициента, ИЛИ в случай, че недвижимият имот е не е собственост на бенефициента, то собствеността трябва задължително да е с предоставено право за безвъзмездно ползване от бенефициента за период от най-малко 5 години след крайното плащане към бенефициента** - подава се във формат сканирано копие.
5. **Копие от годишния счетоводен отчет/ отчет за приходи и разходи или друга счетоводна документация от последната година, на организацията, стопанисваща обекта на интервенция, от които са видни размерът на всички приходи и всички разходи за конкретния обект на културното наследство (приложимо само в случай на обекти на културното наследство, за които няма да се прилага режим на групово освобождаване съгласно Приложение ОЗ и за които информацията не е публично достъпна чрез интернет)** - подава се във формат сканирано копие
6. **Пълномощно на лицето, което подписва с електронен подпис от името на кандидата документите за кандидатстване по проектното предложение в ИСУН 2020 и допълненията и поясненията към него (ако е приложимо)** - подава се във формат сканирано копие.

В случаите, когато конкретният бенефициент е упълномощил друго лице да го представлява при електронното подписване на документите за кандидатстване и

потвърждаване на проектното предложение, към проектното предложение се прилага съответното пълномощно.

23. КРАЕН СРОК ЗА ПОДАВАНЕ НА ПРОЕКТНИТЕ ПРЕДЛОЖЕНИЯ

Крайни срокове за кандидатстване: **31 декември 2021 г., 19:00 ч.**

ВАЖНО!

За проектни предложения, в рамките на които се предвиждат мерки, попадащи в обхвата на схемата за групово освобождаване съгласно чл. 53 от ОРГО (Приложение ОЗ), договори за предоставяне на БФП могат да бъдат сключвани до 31.12.2020 г.

Въпроси във връзка с попълването на формуляра за кандидатстване и изискванията по настоящата процедура могат да се задават на:

Електронен адрес: **opr@mrpb.government.bg**,

Факс: 9405 383, или

Адрес за кореспонденция: гр.София пощ. код 1303,
бул. "Тодор Александров" № 109,

Министерство на регионалното развитие и благоустройството,

Главна дирекция „Стратегическо планиране и програми за регионално развитие”.

При задаване на въпросите ясно се посочва номерът на процедурата за безвъзмездна финансова помощ.

ВАЖНО!

Кандидатите по настоящата процедура могат да искат разяснения в срок до 3 (три) седмици преди изтичането на крайния срок за кандидатстване. Разясненията се съобщават в срок до 2 (две) седмици преди изтичането на крайния срок за кандидатстване.

Публикуваните отговори на въпроси, изпратени на електронния адрес на ОПРР и/или на адреса за кореспонденция, представляват **официално становище на Управляващия орган** и трябва да бъдат взимани под внимание от кандидата при изготвяне на документацията за кандидатстване.

Въпросите и отговорите се вземат предвид при осъществяване на оценката на проектните предложения.

24. ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ

24.1. Уведомяване относно решението на Управляващия орган

При наличие на положителен резултат от оценяването Ръководителят на Управляващия орган в едноседмичен срок от приключване на оценяването взема решение за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ за одобреното проектно предложение. Преди вземане на решение за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, Управляващият орган извършва проверка за липса на двойно финансиране по проекта. Решението на Ръководителя на Управляващия орган да предостави безвъзмездна финансова помощ се обективира в **административен договор с бенефициента**.

Правата и задълженията, които възникват за конкретния бенефициент, са описани в приложения образец на административен договор за предоставяне на безвъзмездна

финансова помощ (**Приложения Е1**) и общите условия за изпълнение, които са неразделна част от настоящите Насоки за кандидатстване (**Приложения Е2**).

24.2. Условия, приложими към изпълнението на проектните предложения, след сключване на административния договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ

До 30 работни дни от датата на сключване на договора, Управляващият орган организира въвеждащо обучение за конкретния бенефициент за изпълнение на проекта по съответната процедура, **с изключение на случаите, в които бенефициентът изрично е заявил, че няма да се възползва от тази възможност.**

По време на изпълнение на дейностите по проекта, конкретният бенефициент следва да спазва Методическите указания към бенефициенти за изпълнение на договори за предоставяне на БФП, публикувани на интернет страницата на ОПРР 2014-2020 г. www.bgregio.eu.

ВАЖНО!!!

В съответствие с чл. 71 „**Дълготрайност на операциите**“ от Общия регламент №1303/2013, в период от 5 (пет) години след извършване на окончателното плащане към бенефициента по административния договор или в периода от време, определен в правилата за държавна помощ (когато е приложимо), бенефициентът е длъжен да изпълнява едновременно следните задължения:

1. да не прекратява или премества дейността си извън програмния район на ОПРР, освен с изричното одобрение на УО на ОПРР;
2. да не променя собствеността или владението на обектите на инвестиция по проекта, с което се дава на дадено търговско дружество или публично правна организация неправомерно преимущество;
3. да не извършва значителна промяна, която засяга естеството, предназначението, целите или условията за изпълнение и която би довела до подкопаване на нейните първоначални цели.

Неправомерно платените суми във връзка с проекта се възстановяват от бенефициента пропорционално спрямо периода, за който изискванията не са били изпълнени.

Без да се засягат правилата, уреждащи държавните помощи, конкретният бенефициент е задължен да съхранява всички разходооправдателни документи за разходи по проекти по ОПРР 2014-2020 г., за период от 3 (три) години, считано от 31 декември на годината на предаването на Европейската комисия на годишните счетоводни отчети, в които са включени разходите по проекта в съответствие с чл. 140, пар. 1 Регламент (ЕС) № 1303/2013 г.

25. ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ УСЛОВИЯТА ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ

Документи за кандидатстване	ПРИЛОЖЕНИЕ А: Формуляр за кандидатстване (в ИСУН 2020)
	ПРИЛОЖЕНИЕ Б: Декларация от кандидата за съответствие с изискванията по процедурата
	ПРИЛОЖЕНИЕ В: Справка за имуществото на местно поделение на БПЦ
Документи за информация	ПРИЛОЖЕНИЕ Е1: Проект на административен договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ
	ПРИЛОЖЕНИЕ Е1-II: Форма за финансова идентификация (за бенефициенти-общини)
	ПРИЛОЖЕНИЕ Е1-III: Образец на банкова гаранция (за бенефициенти-общини)
	ПРИЛОЖЕНИЕ Е1-IV: Образец на запис на заповед
	ПРИЛОЖЕНИЕ Е1-V: Образец на декларация за генерираните приходи от такси от финансираните културен обект
	ПРИЛОЖЕНИЕ Е2: Общи условия за изпълнение към административен договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по ОПРР
	Приложение Ж: Декларация за нередности
	Приложение З: Единен наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2014-2020 г.
	ПРИЛОЖЕНИЕ И: Указание на министъра на финансите ДНФ № 3/23.12.2016 г. за третиране на данъка върху добавената стойност като допустим разход при изпълнение на проекти по оперативните програми, съфинансирани от Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Кохезионния фонд на Европейския съюз и Европейския фонд за морско дело и рибарство, за финансовата рамка 2014-2020 г. Наредба № Н-3 от 8 юли 2016 г. за определяне на правилата за плащания, за верификация и сертификация на разходите, за възстановяване и отписване на неправомерни разходи и за осчетоводяване, както и сроковете и правилата за приключване на счетоводната година по оперативните програми и програмите за европейско териториално сътрудничество Указания на Министерство на финансите ДДС № 06/04.04.2008 г. относно редът и начинът за предоставяне и отчитане на средствата на Националния фонд от структурните фондове на ЕС и от Кохезионния фонд, както и на средствата на Разплащателната агенция към Държавен фонд „Земеделие“. Указания на Министерство на финансите ДДС № 7/04.04.2008 г. относно редът и начинът за предоставяне на общини на средствата на Националния фонд от структурните фондове на ЕС и от Кохезионния фонд, както и на средствата на Разплащателната агенция към Държавен фонд „Земеделие“ и тяхното отчитане.

<p>ПРИЛОЖЕНИЕ И-1: Декларация за съгласие за предоставяне на информация във връзка с ДДС от компетентните органи по приходите;</p> <p>ПРИЛОЖЕНИЕ И-2: Информация за размера на невъзстановимия данък върху добавена стойност, който се включва като допустим разход по проекта;</p>
<p>ПРИЛОЖЕНИЕ К: Декларация за липса на конфликт на интереси по смисъла на чл. 57, параграф 2 от Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012;</p>
<p>ПРИЛОЖЕНИЕ Л1: Указания за попълване и подаване на Електронен формуляр за кандидатстване по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020 в ИСУН 2020.</p> <p>ПРИЛОЖЕНИЕ Л2: Ръководство на потребителя за работа с Модула за електронни услуги на Информационната система за управление и наблюдение на Структурните инструменти на Европейския съюз в България.</p>
<p>ПРИЛОЖЕНИЕ М: Наредба за посочване на нередности, представляващи основания за извършване на финансови корекции, и процентните показатели за определяне размера на финансовите корекции по реда на Закона за управление на средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове, приета с ПМС № 57 от 28.03.2017</p>
<p>ПРИЛОЖЕНИЕ О1: Приложими режими по държавни помощи при предоставянето на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-2020</p>
<p>ПРИЛОЖЕНИЕ О2: Указания за оценка на съответствиеТО на проектите предложения с правилата за държавни помощи</p>
<p>ПРИЛОЖЕНИЕ О3: Схема за групово освобождаване на инфраструктурни мерки за развитие на туристически атракции по приоритетна ос 6 на ОПРР</p>